

بیانیه
هیأت داوران
هشتمین جشنواره
کتابهای آموزشی رشد

آذر ۱۳۸۹

دوره
آموزش ابتدایی و راهنمایی تحصیلی

گروه داوران کتاب‌های آداب و مهارت‌های زندگی با اشاره به اهمیت و جایگاه ویژه‌ای که این موضوع در اسناد تحولی به ویژه برنامه درسی ملی ایران یافته است، آموزش آداب و مهارت‌های زندگی را به‌منظور زندگی سالم و هوشمندانه و و کسب آمادگی و توان لازم برای مواجهه با چالش‌ها و حوادث مختلف زندگی ضروری می‌شمرد.

هیئت داوران سپس به ده شاخص عمومی و اولیه اشاره می‌کند که برخورداری از آن‌ها مجوز عبور کتاب به مرحله بعدی داوری شده است. اما شاخص‌های تخصصی‌تر و مهم‌تر که خود به دو دسته تقسیم شده‌اند، در ارزش‌یابی تخصصی کتاب‌های ویژه دانش‌آموزان از این قرار بوده‌اند: ارتباط با برنامه درسی آداب و مهارت‌های زندگی، کاربردی بودن دانش‌ها و مهارت‌ها در زندگی دانش‌آموزان، توجه به ارزش‌های فرهنگی و دینی، اعتبار علمی و به روز بودن محتوا، توجه به نیازها و علایق دانش‌آموزان، توجه به فعالیت‌ها و مهارت‌های متناسب با سن دانش‌آموز، کمک به توسعه دانش و مهارت‌های دانش‌آموز، برخورداری از محتوایی که موجب افزایش انگیزه دانش‌آموز به مطالعه کتاب‌ها شود، استفاده از محرک‌های مناسب در ارائه محتوا و بالاخره کاربرد شیوه‌های جذاب در تنظیم و تدوین محتوا.

در ارزش‌یابی تخصصی کتاب‌های ویژه معلمان نیز این شاخص‌ها تعیین کننده بوده‌اند: ارتباط با برنامه درسی آداب و مهارت‌های زندگی، توجه به روش‌های نوین تدریس و تنوع در شیوه‌های ارزش‌یابی، کمک به بالا بردن توانمندی معلمان در زمینه طراحی فعالیت‌های متناسب با اهداف مهارت‌های زندگی، اعتبار علمی و به روز بودن محتوا، کاربردی بودن دانش‌ها و مهارت‌ها در فعالیت‌های تدریس، هم‌سویی با مبانی دینی و ارزشی، توجه به مسائل اجتماعی، اخلاقی و فرهنگ جامعه، افزایش دانش و آگاهی معلمان در زمینه آداب و مهارت‌های زندگی و بالاخره معرفی منابع و مآخذ برای مطالعه بیشتر.

گروه داوری آن‌گاه پیشنهادها و توصیه‌هایی را به صاحبان قلم و نشر ارائه کرده است: در تولید و تدوین کتاب‌های این حوزه بر اساس آموزه‌های دینی و فرهنگی عمل شود. بومی‌سازی کتاب‌های ترجمه‌ای و انطباق آن با وضعیت فرهنگ و اجتماعی ما ضروری است. به تولید و تألیف به جای ترجمه و تقلید اولویت و اهمیت داده شود. کتاب‌های این حوزه به نیازهای دانش‌آموزان با توجه به تفاوت‌های فرهنگی، اجتماعی، منطقه‌ای و جنسیتی توجه خاص مبذول دارد.

به نیازهای برخاسته از رشد فردی، اجتماعی و بین فردی دانش‌آموزان در سنین مختلف توجه شود. همسوسازی آثار و تألیفات با اسناد تحول بنیادین آموزش و پرورش به‌ویژه برنامه درسی ملی که در آن آداب و مهارت‌های زندگی به عنوان حوزه مستقل یاددهی - یادگیری در نظر گرفته شده

است، ضرورت دارد.

به آموزش آداب اسلامی - ایرانی اهمیت داده شود.

به سنین حساس و خاص مثل ۹ سالگی، ۱۲ سالگی، دوران بلوغ و جوانی اهمیت بیشتر داده شود. به تألیف و تولید پژوهش محور اولویت داده شود. (جا داد که ناشران به نیازسنجی، پژوهش و تحقیق توجه ویژه معطوف دارند.)

به تولید بسته‌های آموزشی شامل فیلم و کارتون، بازی رایانه‌ای، بازی و سرگرمی، مجلات، کتاب داستان و رمان و سایر تولیدات نرم‌افزاری در این حوزه بپردازند. به منظور تأثیرگذاری بیشتر بر روی مخاطبان، مخاطب کتاب‌ها معین شود مانند: کتاب‌های خاص اولیا، کتاب‌های خاص دانش‌آموزان، کتاب‌های ویژه معلمان، کتاب‌های خاص کارشناسان و بالاخره کتاب‌هایی با مخاطب عام.

بیانیه گروه داوری کتاب‌های تاریخ

گروه داوران کتب‌های تاریخ، با بررسی حدود ۱۰۰ اثر رسیده به جشنواره، نکاتی کوتاه را خطاب به ناشران و نویسندگان محترم فعال در حوزه کتاب‌های آموزشی تاریخ، یادآوری کرده‌اند: شمار چشمگیری از کتاب‌های تاریخی، از حیث کسب امتیاز نزدیک به هم بودند، و این نکته کار داور را سخت و با وسواس و دغدغه همراه می‌کرد.

کتاب‌های تاریخی تألیف شده، در مجموع، از حیث تصویرگری ضعیف بودند. شایسته است ناشران محترم با به کارگیری تصویرگران زبده، بر بار آموزشی و جذابیت کتاب‌های تاریخی بیفزایند.

برخی از ناشران، مجموعه‌هایی تاریخی درباره شخصیت‌های علمی و فرهنگی ارائه کرده‌اند که ساختار آن‌ها، تقلید از مجموعه‌هایی است که بیشتر توسط ناشران دیگر چاپ شده است. امید است ناشران و نویسندگان محترم در پی ارائه کارهای نو و خلاقانه باشند.

به نظر می‌رسد بسیاری از ناشران و نویسندگان، تعریف و تصور دقیقی از مخاطبان خود ندارند. به بیان دیگر به درستی معلوم نیست کتاب‌های آنان برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی منتشر شده یا راهنمایی یا غیره.

تاریخ گسترده ایران و اسلام، شامل موضوعات و مفاهیم بسیار زیاد و متنوعی است که هنوز جای کار دارد. عرصه‌های بکر و جذاب در این حوزه کم نیست؛ لازم است ناشران با به کارگیری کارشناسان و صاحب‌نظران و نیز نویسندگان کودک و نوجوان، با طراحی، تألیف و انتشار مجموعه‌های نو، فرزندان ایران را با میراث گرانبار فرهنگی، حماسی و علمی بیش از پیش آشنا سازند.

هیئت داوران گروه جغرافیا، در ارتباط با کتاب‌های آموزشی این حوزه، دیدگاه‌ها و توصیه‌های خود را خطاب به مؤلفان، مترجمان و ناشران محترم در پنج بند، چنین بیان کرده است:

هیئت داوران مراتب تأسف خود را از کمبود کتاب‌های آموزشی جغرافیایی اعلام می‌دارد و از مؤلفان، مترجمان و ناشران محترم می‌خواهد که زمینه تألیف، ترجمه و انتشار کتاب‌های آموزشی جغرافیایی را تقویت و به این وسیله به نیازهای انبوه مخاطبان، به این گونه کتاب‌ها پاسخ گویند. حجم کنونی کتب منتشره در این زمینه با نیازها و بازار فراوان برای این گونه کتاب‌ها هماهنگی لازم را ندارد.

با توجه به ضرورت تقویت هویت ملی از طریق کتب آموزشی جغرافیایی و گسترش درک و فهم و دانش مخاطبان نسبت به سرزمین ایران، هیئت داوران تأکید ویژه‌ای بر تألیف کتاب‌های جغرافیایی با موضوع سرزمین ایران دارد.

بسیاری از مسایل و مشکلات زیست‌محیطی و اقتصادی جهان امروز، جنبه‌های جغرافیایی دارد یا متأثر از محیط جغرافیایی است؛ بنابراین ترجمه و تألیف کتاب‌هایی در زمینه مسایل امروز جهان از دیدگاه جغرافیا توصیه می‌شود.

با نظر به ضرورت کسب توانایی استفاده از مهارت‌های جغرافیایی در زندگی روزمره و درک محیط پیرامون، انتشار کتبی در زمینه‌های گوناگون مهارت‌های جغرافیایی متناسب با مخاطبان توصیه می‌شود.

کتاب دانش‌افزایی و افزایش مهارت‌های معلمان و دبیران جغرافیا در حال حاضر با کمبود فراوانی روبه‌روست؛ به مؤلفان، مترجمان و ناشران گران‌قدر توصیه می‌شود زمینه‌های نشر این گونه کتب را فراهم و به بسیاری از نیازهای دانشجویان و معلمان در دنیای امروز پاسخ گویند.

هیئت داوران گروه تربیت بدنی در بیانیه خود از درک مثبت و بعضاً بالای دانش آموزان ایرانی از تربیت بدنی و ورزش مدرسه‌ای سخن گفته‌اند و آن را مرهون وجود کتاب‌ها و منابع مکتوب با موضوع تربیت بدنی و ورزش در سال‌های اخیر دانسته و با وجود اندکی منابع تربیت بدنی، کوشش ناشران و نویسندگان را قابل تقدیر شمرده‌اند.

نتایج یک تحقیق ملی در سال گذشته نشان داد که دانش آموزان ایرانی (دختر و پسر در هر سه دوره تحصیلی) درک مثبت و بعضاً بالایی از تربیت بدنی و ورزش مدرسه‌ای دارند (آزمون،

۱۳۸۸). به دلیل نبود برنامه درسی رسمی تربیت بدنی برای دوره‌های راهنمایی و متوسطه و جدید بودن برنامه درسی تربیت بدنی دوره ابتدایی و وجود مشکلات اجرایی بر سر راه این برنامه در مدارس، چنین تصویری دور از ذهن می‌نمود. یکی از احتمالات در این موضوع، در کنار آموزش‌های مدرسه‌ای، نقش آموزش‌های غیر رسمی و دسترسی دانش آموزان به منابع غیر درسی دانسته شده است.

صرف نظر از میزان تأثیر، بخشی از درک دانش آموزان از تربیت بدنی و ورزش مدرسه‌ای را باید ناشی از وجود کتاب‌ها و منابع مکتوب با موضوع تربیت بدنی و ورزش در سال‌های اخیر دانست. برگزاری جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد در سال‌های اخیر، با هدف کیفیت‌بخشی و سامان‌دهی به کتاب‌های آموزشی، فرصت مغتنمی برای برنامه درسی تربیت بدنی شد تا به واسطه حضور در این رویداد فرهنگی، به عنوان یک حوزه علمی مهجور مانده که زمینه‌های کاری و موضوعی متنوع و فراوانی دارد، توجه ناشران را به خود جلب کند. با آنکه در اولین دوره کتاب‌های محدودی، به دلیل کم اطلاعی ناشران، در گروه داوری بررسی شد، اما در دوره‌های بعدی حضور پررنگ‌تری را در این بخش شاهد بوده‌ایم. اگرچه عیب کیفی ترجمه‌ای بودن، کمیت کتاب‌ها را تحت الشعاع خود قرار داده است، اما برای گذر از دوران کم‌توجهی به این حوزه علمی تا رسیدن به دوران کیفیت‌بخشی، بروز چنین شرایطی اجتناب‌ناپذیر بود.

امروز در هشتمین جشنواره، حداقل سه اتفاق مهم؛ افزایش تعداد کتاب؛ افزایش تعداد ناشرین تخصصی فعال در این موضوع علمی و بعضاً همسویی برخی کتاب‌ها با برنامه درسی، هیئت داوری را، علی‌رغم غلبه ترجمه بر تألیف، به آینده‌ای روشن امیدوار کرده است. از منظر هیئت داوری، یکی از مشکلاتی که نشر کتاب در حوزه تربیت بدنی در مقایسه با سایر دروس، با آن مواجه است، نبود کتاب درسی تربیت بدنی برای دانش آموزان است. این نقیصه به‌طور مستقیم و غیر مستقیم باعث شده تا هم در بدنه وزارت آموزش و پرورش و هم در بخش خصوصی کمتر واحد سازمانی یا ناشری به دنبال چاپ و توزیع کتاب درسی (به عنوان بستر اصلی برای فعالیت‌های بعدی)، کمک آموزشی، کمک درسی، کار، تمرین و... در حوزه تربیت بدنی و ورزش باشد.

هیئت داوران در این دوره پیش از آنکه ناشرین را مخاطب خود قرار دهد، به سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش و سایر تشکیلات ذیربط در موضوع تألیف و چاپ کتاب، پیشنهاد می‌کند تا با مهیا ساختن بسترهای رسمی (تألیف کتاب‌های درسی، تمرین و کار) ضامن بقا، بروز خلاقیت‌ها، و توسعه علمی مبتنی بر برنامه درسی در این بخش باشند تا رسالت خود، یعنی فراهم ساختن آموزش‌های رسمی را محقق سازند.

گروه داوری حرفه و فن از ناشران کتاب‌های آموزشی، به دلیل اهمیت دادن به بخش کودک و نوجوان، بخصوص انتشار کتاب‌های مرتبط با مهارت‌های عملی در حوزه حرفه و فن تقدیر و تشکر و اظهار امیدواری کرده است که در سال‌های آتی شاهد تألیف کتاب‌های مفید مبتنی بر کار عملی - فعالیت اجتماعی و دانش‌افزایی توأم از طرف مؤلفان داخلی باشد. برخی از نکاتی که این گروه برای بیان ضروری دانسته است، از این قرار است:

طبق ارزیابی به عمل آمده، توسط هیئت داوران، همچون سال‌های گذشته مشاهده شد که کتاب‌های تألیفی در مقایسه با کتاب‌های ترجمه شده بسیار اندک است و بهتر است با امتیازهای ویژه‌ای که برای مؤلفین در نظر گرفته می‌شود، رویکرد تألیف بر ترجمه تقدم پیدا کند. با توجه به رویکرد جدید درس حرفه و فن نیاز به کتاب‌های کار، فعالیت و دانش‌افزایی که موجب تقویت مهارت‌های فنی دانش‌آموزان می‌شود بسیار محسوس است.

کتاب‌های کار باید به سمت تقویت روحیه فناورانه، کارهای گروهی و اجتماعی مهارت‌های تجربی و تجزیه و تحلیل اطلاعات و طراحی و ساخت و خودارزیابی، ارزیابی از اثر تولید شده نگارش شوند.

کتاب‌های ترجمه شده که جهت ارتقای علمی دانش‌آموزان بسیار مفیدند، باید بر اساس هدف‌ها و برنامه‌های درسی و تحولات آن و به‌روز بودن، تألیف شود.

به هدف از تألیف کتاب و نحوه استفاده آن توسط دانش‌آموزان و معلمان توجه بیشتری مبذول شود. از آن‌جا که استفاده از تصاویر و نمودارهای گویا، مثال‌ها، فعالیت‌های ساده در رغبت دانش‌آموزان و در تثبیت یادگیری بسیار مؤثرند، توصیه می‌شود مؤلفین محترم در این زمینه نیز تلاش بیشتری مبذول نمایند.

پیشنهاد می‌شود کتاب‌های برگزیده جشنواره، بعد از گذشتن از فیلتر داوری، در اختیار مدارس قرار گیرند تا برای تجهیز کتابخانه‌های مدارس از آن استفاده شود.

هیئت داوران کتاب‌های آموزش ریاضی، در مجموع ۱۵۱ عنوان کتاب ریاضی را مورد بررسی قرار داده است. در بیانیه گروه رنگ و بویی امید بخش جریان دارد که بر اساس ملاحظه همین کتاب‌ها شکل گرفته است.

مطابق معمول بیشترین سهم مربوط به کتاب‌های کار و تمرین است که بیشترین مخاطب را نیز

به خود اختصاص می‌دهد. لذا به طور طبیعی تمایل مؤلفان و ناشران بیشتر به این حیطه معطوف می‌شود. جای خوش‌حالی دارد که آثار مناسب این بخش نسبت به گذشته تفاوت کرده و آثاری که استانداردهای ذریبط را رعایت کرده‌اند بیش از پیش به چشم می‌خورد.

در این دوره از جشنواره، تعداد آثار مربوط به دانش‌افزایی معلمان نسبت به دوره‌های پیش، سیر صعودی قابل توجهی دارد؛ اگر چه در این بخش هنوز نیاز به کار بیشتری احساس می‌شود.

رشد کتب تألیفی و کم شدن آثار ترجمه‌ای بیانگر توانایی نویسندگان ایرانی برای تولید آثار مناسب است و نشانگر عبور از مرحله تقلید و ترجمه صرف و بلوغ آثار تألیفی و بومی‌سازی‌های عمیق‌تر آثار ترجمه و تألیف است. هیئت داوران امیدوار است در آینده، شاهد آثار تألیفی فاخری باشد که در آماده‌سازی و سازمان‌دهی محتوایی، با آثار ترجمه‌ای منتخب به رقابت برخیزند و در آن‌ها به فرهنگ اسلامی ایرانی توجه بیشتری شده باشد.

توجه به ویرایش‌های علمی و ادبی متناسب با مخاطب از جمله مواردی است که باید بیشتر مورد نظر قرار گیرد.

در پایان، هیئت داوران به کمبود آثار مرجع از جمله فرهنگ ریاضی و دایره‌المعارف مناسب این سنین اذعان دارد و ناشران و مؤلفان را به سرمایه‌گذاری در این زمینه توصیه می‌کند؛ ضمن آنکه کماکان تنوع در فرم ارائه آثار وجود ندارد. زمینه مناسب دیگری که می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. تولید آثاری متنوع در شکل، فیزیک و فرم ظاهری است که می‌تواند در جذب مخاطب مؤثر و از نظر اقتصادی مقرون به صرفه باشد. در این خصوص حداقل توجه به چاپ آثار رنگی برای پایه پایین دوره دبستان ضروری به نظر می‌رسد. توجه به ضمائم و سوق دادن دانش آموز، دست‌ورزی و ساخت دست‌سازه‌های اینترنتی به منظور ملموس کردن دانش ریاضی و کاربردی کردن آن نیز می‌تواند مورد توجه قرار گیرد.

بیانیه گروه داوری کتاب‌های زبان عربی

زبان عربی در برنامه آموزشی مقطع راهنمایی به عنوان بستر ساز زبان وحی و فرهنگ غنی اسلامی جایگاهی والا دارد. گروه داوران رشته زبان عربی، بر اساس این رویکرد فرهنگی، به بررسی کتاب‌ها پرداخته است.

گروه داوران آموزش زبان عربی متشکل از حمیدرضا حیدری، عیسی متقی‌زاده و حمیدرضا میرحاجی ضمن قدردانی از مؤلفان و ناشران، برخی از مهم‌ترین نکات مورد توجه خود را چنین یادآوری کرده‌اند:

تألیف کتاب‌هایی که پوشش‌دهنده اهداف برنامه درسی باشد ضرورت دارد؛ از جمله در زمینه

بیانیه گروه داوری کتاب‌های علوم تجربی

ترجمه و درک مطلب، مهارت‌های زبانی، فرهنگ لغت‌های متنوع توصیفی و تصویری در کتاب‌های کار و تمرین موجود، توجه و اهتمام به تمرینات متنوع از قبیل بازی‌ها و سرگرمی‌های آموزشی دیده نمی‌شود؛ بنابراین به مؤلفان و ناشران توصیه می‌شود در جهت رفع این کاستی‌ها در تألیف‌های آینده خود اقدام کنند.

از جمله نواقص تمرینات کتاب‌های کار موجود، بی‌توجهی به اصل «تنوع» و «خلاقیت» در ارائه تمرینات متناسب با موضوعات درس‌هاست؛ به طوری که در اکثر کتاب‌های کار وجه تمایزی به چشم نمی‌خورد.

امروزه اهمیت موضوع علوم تجربی در آشنا کردن دانش‌آموزان، با دانستنی‌ها، کسب و مهارت‌ها و نگرش‌های ضروری زندگی کاملاً آشکار شده‌است. اهداف برنامه درسی علوم تجربی در دوره آموزش عمومی (ابتدایی، راهنمایی) نیز با اشراف و توجه به این سه مقوله طراحی شده‌اند. توجه به اهمیت سواد علمی به عنوان بستری برای رشد و پویایی آموزش و ایجاد خلاقیت در ذهن و رفتار دانش‌آموزان، ناشران، مؤلفان و مترجمان این حوزه را موظف می‌سازد که با تولیدات خود مخاطبان را با مهارت‌های فرایندی، روش علمی و کسب نگرش‌های ضروری زندگی آشنا کنند.

گروه داوران علوم تجربی، با این مقدمه و با اشاره به ارتقای کیفی کتاب‌ها به جهات محتوایی و روشی، و بذل توجه به حوزه دانش‌افزایی دانش‌آموزان در ازای کم توجهی به سایر حوزه‌ها، این توصیه‌ها و پیشنهادهای لازم دیده است:

توجه به تألیف کتاب و سرمایه‌گذاری در این زمینه؛ در شرایط فعلی عمده کتاب‌هایی که در حوزه‌های مختلف آموزش علوم تجربی به دبیرخانه جشنواره رسیده است، ترجمه‌اند و بعضاً به علت عدم توجه کافی مترجم یا ناشر، دچار مشکلات فرهنگی و ارزشی‌اند. به نظر می‌رسد که در شرایط کنونی به منظور پاس‌داشت ویژگی‌های فرهنگی و ارزشی جامعه باید تدابیر ویژه‌ای برای تشویق و ترغیب مؤلفان و ناشران برای رشد تولیدات فرهنگی بومی (آن هم به صورت تألیفی) اندیشیده شود.

توجه به نیازها و علایق مخاطبان؛ توجه به نیازها و علایق مخاطبان به ویژه در دوره ابتدایی و کتاب‌های حوزه غیردانش‌افزایی اهمیت بسیار دارد؛ مثلاً در دوره ابتدایی توجه به قالب‌های داستانی و تخیلی در تولید کتاب، آن را برای مخاطبان خود جذاب‌تر می‌کند.

داشتن ارتباط و نقش در زندگی؛ بسیاری از کتاب‌ها به ویژه در گروه دانش‌افزایی اگر چه ظاهری جذاب داشتند، اما متأسفانه محتوای آن‌ها فاقد کاربرد در زندگی روزمره بود. این ویژگی یکی از

معیارهایی بود که مانع گذر کتاب از یک مرحله به مرحله بعدی می‌شد. به روز بودن محتوا؛ بسیاری از کتاب‌ها دارای محتوایی تکراری‌اند و مترجمان، مؤلفان و ناشران کم‌تر به مسائل و فناوری روز دنیا توجه داشته‌اند.

عدم توجه کافی مترجمان به اعتبار علمی اثر؛ گاهی اعتبار علمی متن اصلی کتاب مورد غفلت قرار گرفته است؛ به گونه‌ای که مترجم اشتباه‌های واضح و مشخص کتاب اصلی را نیز ترجمه کرده است. رخ دادن این امر بیشتر از آن ناشی می‌شود که مترجمان بعضاً در مورد کتابی که ترجمه می‌کنند فاقد تخصص لازم‌اند و با ادبیات و اصطلاحات علمی خاص آن رشته آشنایی کافی ندارند و به صرف آشنایی به زبان انگلیسی به خود اجازه می‌دهند در هر حوزه علمی به ترجمه کتاب بپردازند. این امر گاهی منجر به انتخاب واژه و معادل‌های نادرستی برای یک واژه علمی خاص نیز می‌شود. متأسفانه تعدادی از کتاب‌ها با وجود داشتن ساختار خوب و سازمان‌دهی مناسب به علت داشتن غلط‌های علمی از ورود به مرحله بعدی بازماندند. بنابراین، ناشران باید علاوه بر توجه به اعتبار علمی اثر به تخصص و توانایی‌های مترجم یا مؤلف توجه فراوان داشته باشند.

نیاز به ویرایش علمی و ادبی؛ محتوای تعدادی از کتاب‌ها هنوز فاقد یک ادبیات و رسم‌الخط مناسب است. به نظر می‌رسد ناشران، مترجمان و مؤلفان کتاب‌های کمک آموزشی و کمک درسی، باید ادبیات و رسم‌الخط کتاب‌های درسی را الگوی کار خود قرار دهند تا مخاطبان آن‌ها با سهولت و راحتی بیشتری با این کتاب‌ها ارتباط برقرار کنند.

عدم توجه کافی به کیفیت ظاهری کتاب؛ اگر چه این امر ظاهراً بسیار روشن است اما هنوز برخی از ناشران به جذابیت فیزیکی کتاب، صفحه‌آرایی، قطع مناسب کتاب و حتی انتخاب نوع کاغذ توجه کافی ندارند.

نبود مقدمه مناسب؛ اگر چه ممکن است این امر به نظر کم بها بیاید، اما داشتن مقدمه‌ای مناسب در معرفی اثر در ابتدای کتاب می‌تواند در خواننده انگیزه بیشتری برای مطالعه ایجاد کند. موضوعی که در بسیاری از کتاب‌ها به فراموشی سپرده شده بود.

توجه به تولید کتاب در زمینه دانش‌افزایی، مهارتی و روشی برای معلمان؛ با توجه به پیشرفت روزافزون روش‌های آموزشی در دنیا و به‌کارگیری فناوری‌های نوین از جمله IT در زمینه تدریس و فقر محتوایی و روشی کلاس‌های ضمن خدمت در دوره آموزش عمومی، به نظر می‌رسد تولید کتاب‌هایی در این زمینه بسیار اهمیت دارد و از نیازهای جدی جامعه معلمان به شمار می‌آید. ناشران کتاب آموزشی باید با استفاده از کارشناسان و معلمان با تجربه، نسبت به تولید چنین کتاب‌هایی اهتمام فراوان داشته باشند.

تولید کتاب‌های کار و فعالیت مناسب؛ کتاب‌های کار و فعالیت رسیده به دبیرخانه جشنواره اغلب مشابه یکدیگر بودند و تولید کنندگان این کتاب‌ها به مسائلی مثل شناخت کافی از برنامه درسی، توجه به خلاقیت، طرح پرسش‌های مهارتی و نگرشی، طراحی پرسش‌های واگرا به جای

پرسش‌های تکراری همگرا، طرح فعالیت‌های مناسب و مکمل برای درک روشن‌تر محتوای کتاب درسی، خود ارزش‌یابی و... توجه کافی نداشته‌اند.

بیانیه گروه داوری کتاب‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)

گروه فناوری اطلاعات و ارتباطات یادداشت کوتاه خود را با اهمیت و نقش این فناوری در زندگی و به‌ویژه در آموزش و پرورش آغاز کرده و آن‌گاه سخن را به معیارها و ملاک‌های داوری کشانده است.

فناوری اطلاعات و ارتباطات، عرصه‌های مختلف اجتماعی را به اشکال مختلف تحت تأثیر قرار داده است. آموزش و پرورش رسمی در جهان نیز از این تحولات برکنار نبوده است و در میدانی رقابتی ناگزیر از آن شده است که خود را با تحولات ناشی از ورود فناوری اطلاعات و ارتباطات همراه کند. این امر به اشکال مختلف روی داده است. ورود دروس مربوط به این فناوری در برنامه درسی رسمی به عنوان واحدهای مستقل درسی؛ تلفیق فناوری اطلاعات و ارتباطات در دروس اساسی مانند علوم و ریاضی و سایر برنامه‌های درسی؛ الزام معلمان به گذراندن دوره‌های آموزشی که آنان را به مهارت‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات مجهز کند؛ ارائه دروس الکترونیکی در قالب‌های چند رسانه‌ای‌ها؛ ایجاد شبکه‌های آموزشی اینترنتی و استفاده معلمان از آن در جهت تقویت برنامه درسی رسمی؛ گسترش عرصه یادگیری از محیط رسمی مدرسه به فضای بیرون از آن و تدبیرهای دیگری که نشان می‌دهد امروزه در بسیاری از کشورهای جهان، نظام‌های آموزش و پرورش سعی بر آن دارند که معلمان و دانش‌آموزان را به این فناوری مجهز و آن‌ها را آماده زندگی در قرن جدید کنند. آموزش و پرورش کشور ما هم بیش از یک دهه است که تحولات جدید را ارج نهاده و در روزآمد کردن برنامه‌های درسی و تحول آن‌ها با توجه به این فناوری‌ها کوشیده است. این ضرورتی است گریزناپذیر که بقای آموزش و پرورش در گرو آن است. بی‌شک انتشار کتاب‌های مناسب در این حوزه و معرفی و قدردانی از نویسندگان و مترجمان آن‌ها می‌تواند به ارتقای کیفیت آموزش در کشور کمک کند. هیئت داوری گروه فناوری اطلاعات و ارتباطات بر این اساس، با توجه به معیارهای زیر به انتخاب کتاب برگزیده در این عرصه دست‌یازیده است.

■ تناسب و هماهنگی محتوای کتاب با برنامه درسی فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش

و پرورش

■ تطابق کتاب با ویژگی‌ها، علایق و نیازهای مخاطبان خود

■ صحت علمی محتوای کتاب

- سازمان دهی منطقی و علمی مناسب محتوای کتاب
- رعایت اصول زیباشناسی در ارائه مطالب
- ارائه فعالیت‌های توسعه‌ای و تکمیلی

بیانیه گروه داوران کتاب‌های هنر

بررسی مجموعه کتاب‌های هنر، گروه محترم داوری را به نکته‌های اصلی زیر رسانده است: از نظر کمیت و کیفیت تولید، بیشترین کتاب‌های بررسی شده، هم‌چنان به بخش ترجمه اختصاص داشت. این ویژگی گذشته از جنبه‌های مثبتش، به دلیل تعلق فرهنگی کتاب به سرزمین‌های دیگر، سبب می‌شود تصویرها و موضوعات کمتر از ویژگی‌های بومی برخوردار بوده، ناشران را به سمت دستیابی آسان به کتاب‌های تصویری و ترجمه شده هدایت کند.

بسیاری از کتاب‌های کاربردی، بیش از آن‌که به تقویت خلاقیت کودک و نوجوانان عنایت داشته باشند، به ساخت نمونه‌های ارائه شده و پیگیری مرحله به مرحله ساخت آن توجه نشان داده و کودک را در پیگیری مراحل ساخت، چندان آزاده نگذاشته‌اند؛ چنین فرایندی بیشتر به تقلید می‌انجامد تا برخورد خلاق. در این زمینه، تولید مجموعه کتاب‌های «دوباره نگاه کن» از سوی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، در سال‌های گذشته، بهترین مثال برای کتاب‌های هنری خلاق است.

کتاب‌سازی سهل‌انگارانه، ترجمه نه چندان روان و ترجمه تکراری آثار مشابه و حتی آثار یکسان، از آسیب‌شناسی‌های آشکار در تولید کتاب‌های هنر، به‌ویژه در بخش کتاب‌های کاربردی قلمداد می‌شود (از جمله کتاب‌های «کاغذ و تا»).

تلاش ناشران برای ارائه آثار مجموعه‌ای، از جمله مجموعه کتاب‌های «نگاه کن» نشر نظر، نشانگر علاقه ناشران به استمرار روند مطلوب در ارائه مطالب اطلاعاتی، دانش‌افزا و کاربردی است.

توجه به کیفیت مطلوب و گاه درخشان در روند کتاب‌سازی کتاب‌های هنر، رویداد مثبتی است که در چاپ آثار به چشم می‌خورد.

در تولید کتاب‌های نظری، فرایند طی شده اغلب بدون ذکر منابع معتبر و از زبان مؤلف شکل گرفته است؛ در حالی که ذکر منبع به اعتبار بیشتر کتاب می‌انجامد نه ضعف آن.

هم‌چنان با ضعف فراوانی در تولید کتاب‌های اطلاعاتی هنر، از جمله آشنایی کودکان و نوجوانان با هنرمندان بزرگ ایران و جهان، به ویژه در زمینه نمایش، موسیقی و ادبیات روبه‌رو هستیم. اگر از مجموعه کتاب‌های نشر نظر در زمینه آشنایی با هنرمندان بزرگ جهان و کتاب «اسم من

ون گوگ است - ترجمه» بگذریم، تقریباً اثر مطلوب دیگری در میان کتاب‌های چاپ شده به چشم نمی‌خورد.

بیانیه گروه داوری کتاب‌های مرجع

گروه داوری کتاب‌های مرجع با ابراز خوش‌بختی از در نظر گرفتن بخشی به نام کتاب‌های مرجع در جشنواره کتاب‌های آموزشی رشد، اظهار کرده‌اند که چنین بخشی در جشنواره بدون شک بخش مهمی از هدف‌ها و ضرورت‌های جشنواره را معنا می‌بخشد.

این گروه سپس با اشاره به نقش مهم کتاب‌های مرجع در رشد علمی دانش‌آموزان، فراگیرندگان و فعالان آموزشی، آن‌ها را ابزار آموزشی مفید و مناسبی خوانده‌اند که آموزش مبتنی بر کاوشگری و پژوهشی محور را گسترش می‌دهند. هیئت داوران همچنین با اشاره به برخی از ویژگی‌های مهم کتاب مرجع، به منظور ارتقای کیفیت کتاب‌های تولید شده در این حوزه، نکاتی را به پدیدآورندگان و ناشران محترم گوشزد کرده‌اند.

ضمن احترام به اهداف، معیارها و سلیقه‌های پدیدآورندگان و ناشران مختلف در انتخاب و انتشار کتاب‌های مرجع، خاطر نشان می‌سازد آنچه در این جشنواره در درجه اول مورد توجه قرار داشته، هم‌سویی اهداف کتاب‌ها با اهداف والای برنامه درسی بوده است. بنابراین، آن دسته از کتاب‌های مرجع که اهداف دیگری را دنبال کرده‌اند، موضوع بررسی این جشنواره قرار نگرفته‌اند. همچنین از بین کتاب‌هایی که با هدف «مرجع بودن» منتشر شده‌اند، شماری متأسفانه، بارزترین ویژگی‌های کتاب‌های مرجع را که همانا سهولت دسترسی به اطلاعات و مداخل است، نداشتند. بنابراین در مراحل گوناگون داوری حذف شدند.

هیئت داوران به منظور ارتقای کیفیت کتاب‌های تولید شده در این حوزه، موارد زیر را به ناشران و پدیدآورندگان پیشنهاد می‌کند:

گرچه انتخاب هوشمندانه و ترجمه شایسته کتاب‌های کشورهای دیگر، گام مهمی در تأمین منابع آموزشی مورد نیاز به شمار می‌رود، اما با توجه به تفاوت نظام‌ها، نیازها و روش‌های آموزشی کشورهای مختلف، ضرورت پرداختن به تألیف بومی کاملاً حس می‌شود.

توجه به اصول مرجع نویسی در تولید کتاب‌های این حوزه ضروری است.

لازم است به تناسب، بین تخصص علمی پدیدآورندگان (نویسندگان، مترجمان و ویراستاران) با موضوعات مندرج در کتاب توجه شود.

در انتخاب کتاب، به برنامه درسی و هدف‌های آموزشی آن توجه شود.

گرچه گام‌های نویدبخشی در راستای ارتقای کیفیت ظاهری و محتوایی کتاب‌ها در حال برداشته

شدن است، اما این موضوع هم‌چنان نیازمند توجه جدی‌تر ناشران است. در ترجمه کتاب‌های کشورهای دیگر، پاس‌داری از ارزش‌ها و دستاوردهای علمی و فرهنگی کشورمان باید مورد توجه باشد. بهره‌گیری از فناوری اطلاعات و سایر شیوه‌های نوین تولید مراجع نیز پیشنهاد می‌شود. انطباق محتوای کتاب با نیازهای واقعی مخاطبان شایسته توجه است. هیئت داوری کتاب‌های مرجع هم‌چنین برخی از مهم‌ترین معیارهای داوری خود را چنین برشمرده است: دقت علمی، چه در متن و چه در رسانه‌ای تصویری، تناسب توضیحات ذیل هر مدخل با نیازها و توانمندی‌های ذهنی و هوشی مخاطب، توجه به زبان فارسی معیار و ارزش‌های فرهنگی جامعه، هم‌چنین روزآمدی، نوآوری و داشتن ساختار متناسب و هدف.

... ادامه در شماره بعد

